

PAPER DETAILS

TITLE: 2019 YILI ARTVIN İLİ VE İLÇELERİ YÜZEY ARASTIRMASI

AUTHORS: Osman AYTEKİN

PAGES: 75-92

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1177397>

2019 YILI ARTVIN İLİ VE İLÇELERİ YÜZEY ARAŞTIRMASI

DERLEME MAKALESİ

Dr. Öğr. Üyesi Osman AYTEKİN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü

aytekinosman@yahoo.com

ORCID: 0000-0002-1145-8290

Gönderim Tarihi: 04.05.2020 Kabul Tarihi: 23.06.2020

Alıntı: AYTEKİN, Osman (2020). "2019 Yılı Artvin ili ve İlçeleri Yüzey Araştırması" *AHBV Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (2) 75-92.

Bu çalışma, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 14 Haziran 2019 tarih ve 491146 sayılı ve Proje No: YA010801 "Artvin İli ve İlçelerinde Orta çağ ve Sonrasına Ait Türk Dönemi Eserleri"ne yönelik yüzey araştırmasına ilişkin onay doğrultusunda ve söz konusu alanlarda; Bakanlık temsilcisi olarak Kars Müze Müdürlüğü uzmanı Bilal YETİM gözetiminde ve başkanlığımıdaki ekipçe 16.07.2019-28.07.2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırma, Türk Tarih Kurumu Başkanlığı'nın maddi destekleri ile yürütülmüştür. Başkanlığımıdaki araştırmaya, Dr. Öğr. Üyesi Turgay BEYAZ, Dr. Öğr. Üyesi Zehra ÖZBULUT, Öğr. Gör. Yunus Emre AYTEKİN ve Fatih GÜLTEKİN iştirak etmişlerdir. Ayrıca, Sanat Tarihçisi Fatih KARACA ile Yeşilköy Köyü ve Küre Köyü'nden yer gösteriminde vatandaşlar eşlik etmişlerdir. Arazi çalışmaları, Artvin İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü'nden temin edilen araçla sağlanmıştır. Söz konusu izinlerinden dolayı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne, maddi destekleri için Türk Tarih Kurumu Başkanlığı'na, Bakanlık temsilcimize, ekip arkadaşlarıma, Artvin İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü'ne ve fedakâr kaptanımız Savaş Aydemir'e çok teşekkür ederim.

ÖZ: Bu makale; Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi adına, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığımızın izinleri ve Türk Tarih Kurumu Başkanlığının maddi destekleri doğrultusunda, başkanlığımıdaki ekip tarafından, "Artvin İli ve İlçelerine Yönelik Yüzey Araştırması" çerçevesinde elde edilen verilerden oluşturulmuştur. Bir kısmı ilk kez tespiti yapılan söz konusu taşınmaz kültür varlıkları; Artvin Merkez İlçe başta olmak üzere Hopa, Kemalpaşa, Borçka, Murgul ve Yusufeli ilçelerinde, toplam 16 adet Orta çağ'dan Osmanlı dönemi sonuna kadar uzanan süreçteki manastır, kilise, şapel, kale, cami ve köprü gibi yapılardan oluşmaktadır 1997 yılından beri yörede sürdürdüğümüz incelemeler göstermiştir ki, küçük bir coğrafyada, zengin sayılabilecek oranda taşınmaz kültür varlığı potansiyeli bulunmaktadır. Bu da bize, Orta Çağ'dan beri kırsal mimari geleneğin, mevcut topografyasına uygunluk içerisinde geliştiğini doğrulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Artvin, Manastır, Kale, Cami, Kırsal Mimari.

Surface Research on Artvin Province and its Districts in 2019

ABSTRACT: This article is composed of the data from the "Surface Survey on Artvin Province and Its Districts", conducted by the team led by me on behalf of Van Yuzuncu Yil University and with the kind permissions of Ministry of Culture and Tourism of Turkish Republic and the financial support of the Turkish Historical Society. The number of the immovable cultural assets in question, some of which have been determined for the first time, is 16, mainly in the Central District of Artvin, and in the districts of Hopa, Kemalpaşa, Borçka, Murgul and Yusufeli. They consist of structures such as monasteries, churches, chapels, castles, mosques and bridges dating back to the period from the Middle Ages to the late Ottoman period. Our investigations, which have been carried on by us in the region since 1997, show that in a small geography there is a potential for a wealth of immovable cultural assets. This finding shows us that since the Middle Ages, rural architectural tradition has developed in accordance with its current topography.

Key Words: Artvin, Monastery, Castle, Mosque, Rural Architecture.

Giriş

Artvin, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin en doğu ucunda yer almakta olup, Gürcistan Cumhuriyeti ile komşuluğu bulunan; Arhavi, Hopa ve Kemalpaşa kıyı şeridinde, Artvin Merkez, Borçka, Murgul, Ardanuç, Şavşat ve Yusufeli ilçeleri ise iç kısımda olmak üzere 9 ilçeye sahiptir.

İlin tarihsel geçmişi Eski Çağlara kadar götürülmeye çalışılsa da eldeki verilerin ekseriyeti Orta çağ dönemine aittir. Yüzeydeki verilerden yola çıkarak Orta çağda zengin bir Hristiyan kültürünün varlığı dikkat çekmektedir. 16. Yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlı

İmparatorluğu içinde yer almaya başlayan bölge, 1878'de biten Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında Çarlık Rusya'nın işgaline uğramış ve 7 Mart 1921 yılında tekrar ana vatana kavuşma şansını yakalamıştır.

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi adına 1997 yılında başlattığımız Artvin İli ve İlçelerine yönelik Yüzey Araştırmaları, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izinleri ve Türk Tarih Kurumu Başkanlığı'nın kısıtlı destekleri ile yürütülmektedir. Bu bildirinin içeriği, 2019 yılında yapılan Yüzey Araştırmalarına ait incelemelerine dayanmaktadır.

Bu bildiri; bir kısmı ilk kez tarafımızca belgelenen taşınmaz kültür varlıklarından oluşmakta olup, ağırlıklı olarak Artvin Merkez ilçesine ait köylerde olmak üzere; Hopa, Kemalpaşa, Borçka, Murgul ve Yusufeli ilçelerine ait toplam 16 adet Orta çağ'dan Osmanlı dönemi sonuna kadar uzanan farklı işlevlere sahip taşınmaz kültür varlığının hava fotoğraflarıyla desteklenmiş biçimde anlatımını içermektedir.

Bir kısmı daha önceki araştırmalarımız sırasında tespit ve incelemeleri yapılmış olmakla birlikte, güncel durumlarının belirlenmesi ve ulaşılması mümkün olmayan kale yapılarının uzaktan da olsa ilk kez drone ile çekilmesi bizim açımızdan çok faydalı olmuştur.

Artvin Merkez İlçesi

Aşağı Maden Köyü Camii: Kare planlı olan camiye, yaklaşık 120 cm yüksekliğindeki 6 basamaklı bir merdiven ile giriş sağlanmaktadır. Caminin dış cephe duvarlarının kalınlığı 80 cm ile 100 cm arasında değişiklik göstermekte olup, duvarlar yöreye ait kaba yonu taşları kullanılarak örülmüştür. Kahverengi, gri, kiremit rengi ve devetüyü renklere sahip taşlar arasında derz dolgu bulunmaktadır. Caminin kuzeyinde iki katlı son cemaat yeri; kuzeybatı köşesinde ise tek şerefeli, üzeri sac ile örtülü fazla yüksek olmayan bir ahşap minaresi bulunmaktadır. Son cemaat yerinden camiye girişte ceviz ağacından yapılmış, yaklaşık 180 cm yüksekliğinde ve 100 cm genişliğinde, üzerinde oyma tekniğinde yapılmış bitkisel motifler bulunan çift kanatlı bir kapı bulunmaktadır. Alt katta, bayanların namaz kılmış olduğu üst kattaki mahfil bölümünü taşıyan 2 ahşap direk bulunmaktadır. Bu direklerle mahfil bölümünde bulunan 6 adet ahşap direk üzerinde oyma tekniği ile yapılmış zengin bitkisel ve geometrik süslemeler bulunmaktadır. Caminin tavanında, merkezde ahşaptan yapılmış bir sekizgen süsleme mevcuttur. Sekizgenin içi sarı, turuncu ve kahverengi boyayla boyanmıştır. Yapı, 40.99249840 Enlem, 41.83652680 Boylam, 240 Ada ve 7 Parsel üzerinde yer almaktadır.

Caminin kitabesi bulunmadığından yapım tarihi net olarak bilinmemekle birlikte, yapım tekniği ve bölgedeki diğer camiler de göz önünde bulundurulduğunda 1830'lu yıllardan sonra yapılmış (19. yy.) Osmanlı dönemi camilerinden olduğu düşünülmektedir.

Caminin tamamen ahşap olan tavanı, çatıdan su aldığından tavan ahşaplarında şişme ve renk değişiklikleri belirgindir. Ayrıca caminin güney cephe duvarı da çatı gibi su aldığından, cephe duvarı üzerinde sıva dökülmeleri ve renk değişiklikleri göze çarpmaktadır. Camide ivedi olarak çatı bakımının yapılmasına ve gerekli tedbirlerin alınmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Trabzon Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından köklü bir restorasyona tabi tutulması için ön projelendirme çalışmaları yapılmış ise de henüz uygulamasına başlanmamıştır.

Yukarı Maden Köyü (Yukarı Hod-Tanzagara Mezrası) Kalesi: Kale sur duvarları genellikle temel seviyesinde ve yer yer 1-2 metre yüksekte iken, kalenin gözetleme kulesi ise yaklaşık 6 metre yüksekliğinde olup, sur duvarlarına göre daha sağlam olarak günümüze ulaşmıştır. Sarp ve engebeli bir tepe üzerinde yer alan kaleye yol olmadığından ulaşım mümkün olamamıştır. Kalede sadece uzaktan fotoğraflama çalışmaları yapılmış, ulaşımı mümkün olmadığından ayrıntılı çalışma yapılamamış ve koordinatı alınamamıştır.

Derinköy Köyü Kilise Kalıntısı: Kilise, köyün Soğuksu mahallesinde yer almaktadır. Kilise önemli ölçüde tahribata uğramış, doğu duvarı nispeten ayakta, batı duvarının yaklaşık 1/3 ü ayakta, kuzey ve güney cephe duvarları ise tamamen yıkılmış olup, bu cephelerde sadece temel seviyesinde duvarlar gözlemlenmiştir. Kilisenin ayakta kalan duvarlarında küçük ve orta boy kesme taşlar iç ve dış yüzeylerde kullanılmış, araları ise dolgu taşlarla kireç harcı kullanılarak doldurulmuştur. İç cephe duvarları üzerinde sıva vb. herhangi bir kaplama kullanılmamıştır. Kilisenin ayakta kalan duvarları üzerinde yoğun bitki örtüsü bulunmaktadır.

Okumuşlar (Boselt) Köyü Kalesi: Sarp ve oldukça engebeli bir kayalık üzerinde yer alan kale önemli ölçüde sağlamdır. Kale duvarları küçük ve orta boy düzgün kesme taşlar kullanılarak inşa edilmiş ve taşlar arasında kireç harcı kullanılmıştır. Kalenin kuzey sur duvarları üzerinde tüm vadiye hâkim bir gözetleme kulesi bulunmaktadır. Sur ve burç yükseklikleri yer yer 10-12 metreyi bulmaktadır. Kalede sadece uzaktan fotoğraflama çalışmaları yapılmış, ulaşımı mümkün olmadığından ayrıntılı çalışma yapılamamıştır. Yapı, 41.08260516 Enlem, 41.88538200 Boylam, 106 Ada ve 26 Parsel üzerinde yer almaktadır.

Ortaköy (Berta)-Duganala Mezrası Parehi Manastırı: Önceki yıllarda belgeleme çalışmaları yapılmış olan manastır ve mağara yerleşiminde bu yıl sadece fotoğraflama çalışmaları yapılmış ve manastırın son durumu tespit edilmiştir. Alanda iki kilise ve mağara altında mekanlar mevcuttur. Manastır yakınlarına gitmek mümkün olmadığından yaklaşık 700 metre uzaktan fotoğrafları çekilmiş, ancak ulaşmak mümkün olmadığından koordinat alınamamıştır.

Ortaköy Köyü Kilise-Camii: Kilise oldukça sarp ve dik bir kayalık üzerinde ve tüm vadiye hâkim bir konumda inşa edilmiştir. Dikdörtgen planlı olan kilise, düzgün kesme tuf taşından inşa edilmiştir. Kilise duvarlarında kullanılan taşlar yöreye ait taşlar olmayıp, başka bir yerden getirilerek kullanıldıkları tahmin edilmektedir. Kilisenin dış duvarları oldukça sağlamdır. Kapıları kilitli olduğundan kilisenin içine girmek mümkün olmamıştır. Kilisenin etrafında mahzenler ve başka yapılara ait duvar kalıntıları da bulunmaktadır. Yapı, 41.24910044 Enlem, 41.98368798 Boylam, 415 Ada ve 1 Parsel üzerinde yer almaktadır.

Sonradan camiye çevrilerek tek şerefeli taş bir minare eklenen cami minaresinde 1958 tarihi bulunmaktadır. Ancak bu tarihin kilisenin camiye çevrilmiş tarihi mi yoksa minarenin yapım tarihi mi olduğu net değildir.

Kilisenin güneybatısında yer alan kilise ile bağlantılı başka bir yapıya ait duvarın arkasının toprak alınmak suretiyle boşaltılmış olduğu görülmüş, bu durum önceki yıllarda da yaptığımız çalışmalarda tespit edilmiştir. Söz konusu duvarın yıkılmasına sebebiyet verebilecek olan toprak boşaltma işinin ivedi olarak durdurulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Alabalık (Skarotavi) Köyü Yerleşim Yeri: Artvin merkeze bağlı Alabalık Köyü sınırları içerisinde yer alan yerleşim yerinin etrafında yaklaşık 10-15 metre yüksekliğinde duvar kalıntıları bulunmaktadır. Duvarla çevrili alan içerisinde birçok mekâna ait temel seviyesinde duvar kalıntıları ile bir kilise bulunmaktadır. Ayrıca bu yerleşim yeri çevresindeki 3 tepe üzerinde benzer yapım teknikleri kullanılarak yapılmış 3 şapel bulunmaktadır. Şapellerin duvarlarında kaba yonu küçük ve orta boy yöre taşları kullanılmıştır. Kilise duvarlarında ise yöreye ait olmayan küçük ve orta boy tuf taşları kullanıldığı görülmüştür. Yapılar, 41.26333448 Enlem, 41.09614414 Boylam, 102 Ada ve 1 Parsel üzerinde yer almaktadır.

Fotoğraftan da anlaşılacağı üzere, 3 şapelden en batıda yer alan şapelin yaklaşık 40 metre kuzeyinden bir yol geçirildiği, yol yapım çalışmaları sırasında şapel benzeri bir yapıya ait temel seviyesindeki duvar kalıntısının tahrip edildiği, ayrıca yol ile alakası bulunmayan bahse konu duvarın içerisinde de (muhtemelen yol yapım çalışmaları sırasında define bulma amacıyla) kazı yapıldığı anlaşılmıştır.

Seyitler Köyü Kilisesi (Nigala Kilisesi): Düzlük bir alan üzerinde kurulan kilisenin kuzey ve güney cephe duvarları önemli ölçüde yıkılmıştır ve sadece temel seviyesinde duvar kalıntıları mevcuttur. Doğu ve batı cephe duvarları 3-4 metre yüksekliğindedir. Apsisin iki yanındaki pastaforon hücrelerinden güneyde olan sağlam, kuzeydeki ise muhtemelen yol yapım çalışmaları sırasında yıkılmıştır. Kilisenin güney cephe duvarına bitişik bir mekâna ait temel seviyesinde duvar kalıntıları mevcuttur. Yörenin yerli taşları kullanılarak yapılmış olan kilise duvarlarındaki taşlar gri, siyah ve devetüyü renkli küçük ve orta boy taşlardır.

Kilise içerisinde ve kilise duvarları üzerinde ağaçlar bulunmakta olup, bu ağaç kökleri kiliseye zarar verdiğinden kilisenin korunabilmesi için ağaçların ivedi olarak kesilmesi ve köklerinin kurutulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Yapı, 41.20062325 Enlem, 41.84376859 Boylam, 154 Ada ve 48 Parsel üzerinde yer almaktadır.

Seyitler Köyü Şapeli: Şapel, köyün Yeni Mahallesinde yer almaktadır. Şapelin sadece 2 metrelik bir duvarı ayakta olup, duvarda yörenin yerli taşı kullanılmıştır. Şapelin hemen bitişiğindeki evin sahibi tarafından şapel duvarına ekleme yapılarak odunluk yapılmıştır. Şapelde fotoğraflama ve tespit çalışmaları yapılmıştır. Yapı, 41.20635441 Enlem, 41.85534841 Boylam, 117 Ada ve 8 Parsel üzerinde yer almaktadır.

Godrahev Köprüsü: Köprü; Seyitler Köyü ile Varlık Köyü arasında, Batum-Ardahan tarihi yol güzergâhında yer almaktadır. Köprü'nün 3 eski taş ayağı üzeri beton ile yükseltilmiş ve üzerine beton köprü oturtulmuştur. Köprü çevresinde taş duvarlarla oluşturulmuş istinat duvarları bulunmaktadır. 3 taş ayağı haricinde diğer tüm orijinal özelliklerini kaybetmiş olan köprüde tespit ve fotoğraflama çalışmaları yapılmıştır. Yapı, 41.21018695 Enlem, 41.86450061 Boylam, 185 Ada ve 1 Parsel üzerinde bulunmaktadır.

Hopa İlçesi

Yeşilköy Köyü Kalesi (Ciha): Hopa İlçesine yaklaşık 7-8 km uzaklıktaki Yeşilköy Köyü ile Çamlı Köyü arasında oldukça yüksek bir tepe üzerinde yer alan kaleye yol olmadığından ve yoğun bitki örtüsü sebebiyle ulaşım sağlanamamış, yaklaşık 1-1.5 km uzaktan kaleyi fotoğraf-lama çalışmaları yapılmıştır. Oldukça gür bir orman örtüsü içerisinde bulunan kaleye ilişkin köylülerle yapılan görüşmede; kalenin sadece birkaç duvarının 1-2 metre yüksekliğinde ayakta olduğu, diğer duvarlarının ise yıkılmış olduğu ifade edilmiştir.

Kemalpaşa İlçesi

Kemalpaşa Kilisesi: Deniz kıyısına yaklaşık 150 metre uzaklıkta inşa edilen kilisenin etrafını çevreleyen 2-3 metre yüksekliğinde bir çevre duvarı bulunmaktadır. Kilisenin çevre duvarları kalınlığı 70-90 cm arasında olup, duvar yapımında kireç harcı kullanılmıştır. Dikdörtgen planlı olan kilisenin kuzey duvarına bitişik yaklaşık 15-20 metre yüksekliğinde bir çan kulesi bulunmaktadır. Kilise ve çan kulesi duvarlarında çakıl taşı ağırlıklı olmak üzere kesme bazalt taşları ile ateş tuğlaları kullanılmıştır.

Kilise içerisinde ve kilise duvarları üzerinde ağaçlar bulunmakta olup, bu ağaç kökleri kiliseye zarar verdiğinden kilisenin korunabilmesi için ağaçların ivedi olarak kesilmesi ve köklerinin kurutulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca, kilisenin yaklaşık 15 metre güneybatısındaki boş araziye kamyonlarca hafriyat toprağı döküldüğü görülmüştür. Yükseklikleri yer yer 7-8 metreyi bulan bu hafriyat toprakları kilisenin silüetini etkilemekte olup, kiliseyi görmeye gelecek olan ziyaretçiler için de görüntü kirliliğine sebebiyet vereceğinden hafriyat topraklarının ivedilikle kaldırılması ve bu alana hafriyat toprağı dökülmesinin engellenmesi gerekmektedir. Yapı, 41.48864434 Enlem, 41.52839204 Boylam, 106 Ada ve 7 Parsel üzerinde yer almaktadır.

Yusufeli İlçesi

Alanbaşı (Kiskim) Köyü Kalesi: Kale köye yaklaşık 2 km uzaklıktaki bir kayalık üzerinde yer almaktadır. Kale sur duvarları yüksekliği yer yer 8-10 metreyi bulmaktadır. Kaleye çıkan yol bulunmaması ve arazinin engebeli olmasından dolayı kaleye çıkmak mümkün olmamış, kalenin tespit ve fotoğraflama çalışmaları yapılmıştır.

Murgul İlçesi

Küre Köyü Kalesi: Küre Köyünün kuş uçuşu yaklaşık 2 km kuzey doğusunda bulunan bir dağın yamacındaki kayalık tepe üzerinde inşa edilen kale, tüm vadiye hâkim konumdadır. Doğu-batı doğrultusunda uzanan kale bozuk dikdörtgen planlıdır. Doğu, batı ve güney duvarları yükseklikleri yer yer 7-8 metre iken kuzey duvarı yüksekliği ise 1-2 metre civarındadır. Küçük boyutlu yörenin yerel taşlarının kullanıldığı sur duvarlarında kireç harcı da kullanılmıştır. Kale içerisinde sıvalı bir sarnıç da bulunmaktadır. Yapı, 41.305514299 Enlem, 41.58246485 Boylam, 196 Ada ve 1 Parsel üzerinde yer almaktadır.

Akantaş Köyü Köprüsü: Kokolet Deresi üzerinde bulunmakta olan Köprü, Akantaş (Bucur) Köyü ile Korucular (Gevul) köylerini birbirine bağlamaktadır. Dere yatağının iki yanında ana kayaya oturtulmuş karşılıklı birer ayak üzerinde yükselen, yuvarlak kemerli bir yay formuna sahiptir. Köprü kemerleri düzgün kesme taştan, ayak ve diğer kısımları moloz taştan inşa edilmiştir. Köprü yaklaşık 170 cm genişliğinde ve 7,00 metre uzunluğundadır. Köprüde tespit ve fotoğraflama çalışmaları yapılmıştır. Yapı, 41.30181437 Enlem, 41.63434193 Boylam, 110 Ada ve 5 Parsel üzerinde yer almaktadır.

Borçka İlçesi

Maral Köyü İremi Mahallesi Camii: Kare planlı ve ahşap olan cami ahşap direkler üzerine oturmaktayken, köylüler tarafından bu ahşap direklerin yerine taş duvarlarla yapılmış bir bodrum oluşturulduğu ve caminin bu bodrum üzerine oturtulduğu ifade edilmiştir. Caminin 2 kanatlı yaklaşık 90 cm genişliğinde ve 1,65 metre yüksekliğinde bir ahşap kapısı bulunmaktadır. Cami içerisindeki ahşaplar ve oyma tekniğinde yapılmış bitkisel ve geometrik motiflerin üzeri kırmızı, tırkuaz, yeşil, mavi, siyah, beyaz ve pembe renklerdeki yağlı boyalarla sonradan boyanmıştır. Kestane ağacı kullanılarak inşa edilmiş olan caminin şerefesiz, üzeri sac ile kaplı bir minaresi bulunmaktadır. Yapı, 41.48329121 Enlem, 41.92667912 Boylam, 298 Ada ve 2 Parsel üzerinde yer almaktadır. İncelemelerimiz esnasında, hayırsever biri tarafından finanse edilen ve plan proje dışında uygulanan cephe tamiratı dikkatlerimizi çekmiştir.

Değerlendirme ve Sonuç

Artvin ili ve ilçelerinde yaklaşık 28 yıldır yapmış olduğumuz araştırmalarda çok sayıda taşınmaz kültür varlığı tespit edilerek incelenmiş ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'na rapor edilerek, korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları olarak tescillenmeleri sağlanmıştır. Böylece, Artvin'in tarihsel geçmişini günümüze taşıyan somut veri niteliğindeki bu sanat yapılarının korunmaları ve gelecek nesillere miras olarak ulaşmalarının sağlanması açısından önemli bir görevi ifa ettiğimiz kanaatindeyim.

Hâlihazırda, Artvin'in Kültür ve Turizm Bakanlığı'na ait bir müzesi bulunmamaktadır. Bakanlığın diğer birimleri de, bölge müdürlükleri şeklinde il dışından faaliyetlerini sürdürmektedirler. İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri, ancak büro işlerini ve resmi yazışmaları ilgisine havale etme yükümlülüğünde olduklarından, il bazında çeşitli boşlukların ortaya çıkması kaçınılmaz olmaktadır.

Sonuç olarak; Artvin ili ve ilçelerinde 1997 yılı itibarı ile yapılmakta olan Yüzey Araştırmalarının önemli bir kısmı tamamlanmış bulunmaktadır. Ancak, bir araştırma sezonu içerisinde tespitini yaptığımız ve yukarıda etraflıca anlatımı yapılan taşınmaz kültür varlıklarından da anlaşılabileceği üzere, bunlardan bir kısmı ilk kez bu araştırma sezonunda tespit edilmiştir. İşte bu yüzden, gelecek yıllarda da bu araştırmanın bir zaman daha sürdürülmesinin yararlı olacağı kanaatini taşımaktayız.